Talous ja verotus
Penna Urrila

27.5.2022

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnalle

Pakotteiden toimialakohtaiset vaikutukset
VNS 2/2022 vp

Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on laajamittaisin sota Euroopassa toisen maailmansodan jälkeen. Sodalla on väistämättä voimakkaita vaikutuksia talouteen eri kanavia pitkin. Uusimpien kansainvälisten makrotalousennusteiden (mm. OECD, IMF, Euroopan komissio) mukaan EU-maiden talouskasvu jäisi kuluvana vuonna ainakin noin 1 %-yksikön matalammaksi kuin ennen sotaa arvioitiin.

Sota on johtanut ennennäkemättömän voimakkaisiin pakotteisiin Venäjää vastaan. Pakotteita ovat asettaneet EU, USA sekä monet muut ns. läntiset maat.

Tässä muistiossa keskitytään ennen kaikkea Venäjän kanssa käytävää ulkomaankauppaa sekä muuta taloudellista toimintaa koskeviin pakotteisiin. Näiden lisäksi on määrätty myös mm. huomattavan laajoja henkilöpakotteita.

Kaupankäynti Venäjän kanssa on pudonnut rajusti sodan puhjettua. Suomen vienti Venäjälle laski uusimpien, maaliskuuta koskevien tietojen mukaan 42 prosentilla viimevuotisesta. Tällä hetkellä vienti on supistunut yhä, mahdollisesti jo yli 2/3 viime vuoden tasosta. On oletettavaa, että vienti supistuu yhä lisää erityisesti, kun eräiden pakotteiden kohteena olevien tuotteiden siirtymäaika päättyy heinäkuussa 2022.

Kaupan romahtaminen lyhyessä ajassa ei kuitenkaan johdu yksinomaan pakotteista. Talouspakotteet rajoittavat monien tuoteryhmien vientiä Venäjälle, mutta sen lisäksi yritysten omaehtoinen vetäytyminen Venäjän markkinoilta on ollut monia sodan alkuvaiheen arvioita laajempaa. Jatkuva läsnäolo Venäjän markkinoilla on arvioitu huomattavaksi maineriskiksi monissa kuluttajamarkkinoilla toimivissa läntisissä yrityksissä.

Yritysten omaehtoinen vetäytyminen Venäjältä on ollut merkittävää. Yalen yliopiston tekemän seurannan mukaan 60 % suurista ulkomaisista yrityksistä on joko ilmoittanut vetäytyvänsä Venäjältä pysyvästi tai keskeyttävänsä toiminnan toistaiseksi (tilanne 4.5.). Ainoastaan 17

Elinkeinoelämän keskusliitto EK
PL 30 · Eteläranta 10, 00131 Helsinki · Puhelin 09 42020
etunimi.sukunimi@ek.fi · www.ek.fi · Y-tunnus 1902799-1 · Kotipaikka Helsinki

% on jatkanut toimintaa aiempaan tapaan, ja loput ovat esim. ilmoittaneet pysäyttävänsä investoinnit tai supistavansa toimintaa Venäjällä.

Suomalaisyritykset ovat em. seurannan perusteella vetäytyneet Venäjältä aktiivisemmin kuin länsiyritykset keskimäärin. Venäjällä toimivista suomalaisyrityksistä 78 % on vetäytymässä/keskeyttämässä toimintaansa ja ainoastaan 2 % jatkaa aiempaan tapaan.

Pienten ja keskisuurten yritysten vetäytyminen Venäjän markkinoilta ei ole yhtä laajaa kuin suurten globaalien konsernien.

Talousvaikutusten kokonaiskuva muodostuu pakotteiden lisäksi yritysten omista toimista, kuluttajien käyttäytymisen muutoksista ja monista muista osista. **Yksinomaan pakotteiden vaikutusta ei olekaan helppoa arvioida koko talouden eikä toimialojen välillä.**

Vaikutukset energiamarkkinoihin ja inflaatioon:

Kriisin toinen merkittävä vaikutuskanava on vaikutus energiamarkkinoihin (hintaan ja saatavuuteen) ja sitä kautta inflaatioon. Venäjän merkitys fossiilisten polttoaineiden tuottajana Euroopalle on merkittävä, ja erityisesti venäläisen kaasun korvaaminen muilla toimittajilla tai muilla polttoaineilla on vaikeaa.

Suomen energiantuotannon rakenne on kuitenkin monipuolinen, ja vaikeasti korvattavan venäläisen energian (erityisesti maakaasun) osuus kokonaiskulutuksesta on maltillinen.

Venäjä katkaisi sähkön toimituksen Suomeen 14.5.2022 ja kaasun toimitukset 21.5.2022. Sähkön tuonnin keskeytyminen on näkynyt hintapaineina pohjoismaisella sähkömarkkinalla, mutta sähkön riittävyys on turvattu.

Myöskään kaasun tuonnin katkeaminen ei toistaiseksi ole johtanut laajoihin tuotantohäiriöihin, mutta eräillä teollisuusyrityksillä erityisesti kemian-, metsä- ja elintarviketeollisuudessa kaasun korvaaminen on vaikeaa ja edellyttää laajojakin teknisiä ratkaisuja.

Kelluvan LNG-terminaalin saaminen käyttöön mahdollisimman nopeasti olisi tärkeä kaasun toimitusvarmuutta parantava asia, jolla olisi merkitystä myös yritysten kokeman epävarmuuden vähentämisessä.

Toimialakohtaisia arvioita

Venäjä on ollut Suomelle merkittävä kauppakumppani, mutta sen osuus viennistä on alentunut selvästi viimeisen vuosikymmenen aikana, viime vuonna noin 5 % tasolle koko viennistä. Erityisesti palveluvienti on ollut viime vuosina jo valmiiksi varsin vähäistä, koska pandemia on vaikuttanut negatiivisesti matkailuun Venäjältä Suomeen.

Venäjän merkityksen vähenemisestä huolimatta Suomi on ulkomaankaupan kautta riippuvaisempi Venäjästä kuin EU-maat keskimäärin. **Sodan negatiiviset talousvaikutukset ulkomaankaupan kautta ovatkin Suomessa EU:n keskimääräistä suuremmat.**

EU:n pakotteet Venäjää vastaan ovat ennennäkemättömän laajat. Ne kattavat suuren osan kaikesta EU:n viennistä Venäjälle. Tällä hetkellä voi arvioida, että *noin 35 % Suomen viime vuoden viennistä Venäjälle oli tuotteita, jotka ovat nyt EU:n 1.–5. pakotekierrosten rajoitusten piirissä*.

Keskeisimpiä pakotteita Suomen talouden näkökulmasta ovat korkean teknologian tuotteiden vientikiellot (esim. useat koneet ja laitteet). Nämä kohdistuvat erityisesti teknologiateollisuuden yrityksiin, mutta niiden merkitys koko taloudelle ja myös useimmille yksittäisille yrityksille on melko rajallinen.

Useimmille Suomen johtavista vientiyrityksistä Venäjä ei ole ollut erityisen tärkeä markkina, verrattuna mm. EU-alueeseen, USA:han sekä Kiinaan. Tyypillisesti Venäjän osuus yritysten viennistä on useimmilla toimialoilla ollut vain muutamia prosentteja.

Sen sijaan finanssimarkkinasanktiot vaikuttavat lähes kaikkiin Venäjällä operoiviin yrityksiin ja vaikeuttavat rajat ylittävää rahaliikennettä. Yrityksille kriittisiä kysymyksiä ovat mm. avointen saatavien sekä myös pääoman palauttaminen Venäjältä, joka on osoittautunut osin ongelmalliseksi.

Logistiikkaan liittyvät sanktiot puolestaan vaikeuttavat yritysten kuljetuksia myös ei-sanktioiduissa tuotteissa.

Tuonnissa rajoitusten osuus on vielä vientiä suurempi, mikäli oletetaan venäläisen öljyn tulevan muodollisten pakotteiden piiriin EU:n valmisteilla olevassa 6. pakotekierroksessa. Tällöin jo *noin 65 % Suomen viime vuoden tuonnista Venäjältä* olisi ollut tuotteita, jotka ovat tällä hetkellä tai lähitulevaisuudessa pakotteiden piirissä.

<u>Tytäryritykset Venäjällä</u>

Suomalaisilla yrityksillä on ollut Tilastokeskuksen mukaan noin 280 tytäryhtiötä Venäjällä, ja niissä työskenteli vuonna 2020 noin 35 000 työntekijää. Muutamilla yrityksillä on ollut laajaakin valmistustoimintaa Venäjällä, mutta useimmiten tytäryhtiöt ovat olleet pienehköjä mm. myyntiin keskittyneitä yhtiöitä.

Näiden lukujen voi olettaa alentuvan huomattavasti, mutta uudempia arvioita ei vielä ole mahdollista esittää.

Talous ja verotus
Penna Urrila

27.5.2022

Suomen elinkeinoelämän näkemyksiä talouspakotteista

Talouspakotteiden yksityiskohtaisempi valmistelu on tapahtunut EU-tasolla luottamuksellisesti, mutta Suomen viranomaiset ovat kuulleet kiitettävästi elinkeinoelämän näkemyksiä tilanteesta sekä erityyppisten toimien mahdollisista vaikutuksista.

Suomen elinkeinoelämä tukee vahvasti EU:n yhtenäistä pakotelinjaa hyökkäyssodan aloittanutta Venäjää vastaan. Yritykset näkevät pakotteet tarpeellisina ja välttämättöminä.

EK on tehnyt jäsenyrityksilleen kaksi kyselyä, joilla on selvitetty yritysten suhtautumista pakotelinjaan. Kummassakin kyselyssä yli 90 % yrityksistä ilmoitti tukevansa pakotelinjaa, ja huomattava enemmistö antaa myös Suomen valtionjohdolle hyvän arvosanan kriisin hoidosta kokonaisuutena.

Kunnioittavasti

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

Penna Urrila
Johtaja